

Lapsiin ja nuoriin investoiminen on kestävän yhteiskunnan perusta

MANNERHEIMIN
LASTENSUOJELULIITTO

Lapset ensin

Sisällys

Kymmenen askelta lapsi-, nuoriso- ja perheystävälliseen Suomeen eduskunta- ja hallituskaudella 2027–2031

Ohjelman tiivistelmä | s. 3

1. Lasten ja nuorten hyvinvointi on yhteiskunnan kestäväen tulevaisuuden perusta | s. 4
2. Lapsivaikutukset huomioidaan kaikessa lapsiin vaikuttavassa päätöksenteossa | s. 5
3. Kansallisen lapsistrategian toimeenpanoa vahvistetaan ja perustetaan lapsipolitiikan arviointineuvosto | s. 5
4. Julkisen talouden sopeutustoimissa arvioidaan ja huomioidaan vaikutukset lasten hyvinvointiin ja oikeuksien toteutumiseen | s. 5
5. Varhaiskasvatukseen, koulutukseen ja harrastuksiin investoidaan lasten ja nuorten oppimisen ja osallisuuden perustana | s. 6
6. Lapsiperheille turvataan vaikuttava varhainen matalan kynnyksen tuki | s. 7
7. Tuetaan kansalaisjärjestöjen toimintaedellytyksiä ja kumppanuutta julkisen sektorin kanssa | s. 8
8. Vahvistetaan perheen ja työn yhteensovittamista | s. 9
9. Vähennetään lapsiperheköyhyyttä | s. 9
10. Ehkäistään väkivaltaa, tapaturmia ja päihteidenkäyttöä | s. 10

Kymmenen askelta lapsi-, nuoriso- ja perheystävälliseen Suomeen eduskunta- ja hallituskaudella 2027–2031

Lasten ja nuorten hyvinvointi on Suomen tulevaisuuden ratkaiseva kysymys. Lapsen edun tulee ohjata lapsiin ja lapsiperheisiin vaikuttavaa päätöksentekoa. Investoiminen lapsiin ja nuoriin on vaikuttavin tapa vahvistaa yhteiskunnan sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä.

Ohjelman tiivistelmä

Lasten ja nuorten hyvinvointi on Suomen tulevaisuuden perusta. Väestön ikääntyminen, syntyvyyden lasku, turvallisuusympäristön muutokset ja talouden sopeutuspaineeet lisäävät tarvetta vahvistaa lapsi-, nuoriso- ja perhepolitiikan painoarvoa yhteiskunnassa. Kun lapsia syntyy ja on aiempaa vähemmän, jokaisen lapsen hyvinvoinnista ja oikeuksien toteutumisesta huolehtiminen on yhteiskunnallisesti entistä tärkeämpää. Päätösten tulee perustua lapsen edun ensisijaisuuteen sekä lasten ja nuorten hyvinvointia koskevaan monipuoliseen ja luotettavaan tietoon.

Lapsivaikutukset tulee arvioida ja huomioida kaikessa lapsiin vaikuttavassa päätöksenteossa. Julkisen talouden sopeutuksissa on huomioitava vaikutukset lapsiin siten, että lapset ja erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat lapset ovat viimeisiä, joihin kohdistetaan leikkauksia. Lyhytnäköiset lapsiin kohdistuvat säästöt lisäävät ongelmia ja julkisen talouden kustannuksia pitkällä aikavälillä.

Varhaiskasvatuksen, koulutuksen ja harrastustoiminnan riittävät resurssit on varmistettava, jotta oppiminen ja sen tuki sekä osallisuus toteutuvat yhdenvertaisella tavalla. MLL esittää yhdistettyä varhaiskasvatusta ja esiopetuslakia, perusopetuslain tutkimusperustaisen kokonaisuusdistuksen käynnistämistä sekä kiusaamisen ja yksinäisyyden ehkäisyn vahvistamista.

Varhaisen ja matalan kynnyksen tukea tulee vahvistaa eikä heikentää. Siitä leikkaaminen tulee kalliiksi. Perhekeskusverkosto, moniammatilliset omatiimit ja mielenterveyspalvelujen tuominen arjen ympäristöihin ovat keinoja

ehkäistä raskaampien palvelujen tarvetta. Lapsi-, nuoriso- ja perhejärjestöillä on tärkeä rooli lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden edistämiseksi sekä julkisen vallan toimijoiden kumppanina. Järjestöjen rooli ehkäisevässä työssä ja varhaisessa tuessa tulee turvata pitkäjänteisellä rahoituksella.

Syntyvyyden laskua voidaan ehkäistä parantamalla työn ja perheen yhteensovittamista. MLL esittää vanhempainrahakauden pidentämistä, vanhempainpäivärahojen korottamista sekä joustavan hoitorahan laajentamista. Lisäksi raskaus- ja perhevapaasyrjintään on puututtava tiukemmin.

Lapsiperheköyhyys on lisääntynyt ja syventynyt huolestuttavalla tavalla. Köyhyyden vähentäminen edellyttää lapsiperheisiin kohdistuneiden sosiaaliturvan heikennysten korjaamista. Lapsikorotusten palauttaminen työttömyysturvaan, lapsilisän sitominen indeksiin, yksinhuoltajien tuen vahvistaminen sekä lapsiperheisiin kohdistuneiden asumistuen leikkausten uudelleenarviointi olisivat askeleita oikeaan suuntaan.

Väkivallan, tapaturmien ja päihdehaittojen ehkäisy vaatii riittäviä resursseja kansallisiin ohjelmiin, ammattilaisien osaamisen vahvistamista sekä matalan kynnyksen palvelujen ja järjestöjen työn turvaamista. Myös lasten ja nuorten digitaalisen kasvuympäristön turvallisuutta tulee vahvistaa.

Suomen tulevaisuus rakentuu lasten ja nuorten hyvinvoinnille. Pitkäjänteiset investoinnit lapsiin ja nuoriin ovat yhteiskunnan sosiaalisen ja taloudellisen kestävyysperusedellytys.

Maailma, Eurooppa ja Suomi ovat nopeassa muutoksessa. Ilmastonmuutos ja luontokato uhkaavat maapallon elinkelpoisuutta, turvallisuusympäristö on muuttunut epävakammaksi ja taloudellinen toimintaympäristö on epävarma. Nopeat muutokset ja kriisit heijastuvat myös lasten ja nuorten käsityksiin tulevaisuudesta. Nuorempien sukupolvien tulevaisuususkko on heikentynyt merkittävästi.

Muutokset näkyvät myös väestörakenteessa. Syntyvyys on laskenut historiallisen matalalle tasolle ja väestö ikääntyy nopeasti. Suomessa syntyi vielä vuonna 2010 lähes 61 000 lasta, vuonna 2024 enää noin 44 000. Lasten määrä vähenee myös kokonaisuudessaan. Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan vuonna 2040 Suomessa olisi alle 907 000 lasta, kun vuoden 2024 lopussa lapsia oli 1 013 268.

Väestön ikääntyminen muuttaa julkisen talouden painopisteitä. Yli 65-vuotiaiden määrä kasvaa voimakkaasti tulevina vuosikymmeninä. Kehityksen myötä lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvät kysymykset voivat jäädä poliittisessa päätöksenteossa vähemmälle huomiolle.

Lasten määrän vähenemisellä on merkittäviä vaikutuksia koko yhteiskuntaan. Lyhyellä aikavälillä se näkyy varhaiskasvatuksen ja koulutuksen palvelutarpeen muutoksina sekä kuntien palveluverkon sopeuttamisena. Pitkällä aikavälillä vaikutukset ulottuvat työvoiman saavuuteen, talouskasvuun ja julkisen talouden kestävyyskseen. Samalla korostuu entistä vahvemmin tarve huolehtia jokaisen lapsen ja nuoren hyvinvoinnista, terveydestä, oppimisesta ja toimintakyvystä.

Suomi on aiempaa monimuotoisempi yhteiskunta. Yhä useampi lapsi ja nuori on maahanmuuttotustainen. Kotoutumisen onnistumisella on suuri merkitys heidän hyvinvoinnilleen, koulutuspoluilleen ja toimintakyvylleen. Maahanmuuttotustaisten lasten ja nuorten tulee saada riittävä tukea kielen oppimiseen, koulunkäyntiin ja yhteiskuntaan kiinnittymiseen. Heille tulee tarjota mahdollisuuksia osallistua ja kuulua yhteisöihin yhdenvertaisesti muiden lasten ja nuorten kanssa.

EU:n finanssipoliittinen sääntely sekä kansalliset julkisen talouden säännöt edellyttävät tulevilla vaalikaudella merkittäviä, jopa 8–11 miljardin euron sopeutustoimia. Samalla kansainvälisen turvallisuustilanteen kiristyminen ja puolustusmenojen kasvu tuovat lisäpainetta julkiselle taloudelle.

Suomi ei kuitenkaan voi rakentaa tulevaisuuttaan pelkästään julkisen talouden sopeutusten varaan. Pitkän aikavälin taloudellinen kestävyys edellyttää maapallon ja luonnon kantokyvyn turvaamista, hyvinvoivaa väestöä sekä riittävä yhteiskunnallista vakautta. Lapsilla ja nuorilla

tulee olla mahdollisuus kasvaa, oppia ja voida hyvin sekä luottaa siihen, että heidän tulevaisuudellaan on arvoa. Lyhytnäköiset leikkaukset lasten ja nuorten palveluihin tai lapsiperheiden sosiaaliturvaan uhkaavat heikentää tätä luottamusta, lisätä ongelmia ja kasvattaa korjaavien palvelujen tarvetta sekä pitkän aikavälin kustannuksia.

Talouden kestävyttä vahvistetaan turvaamalla lasten ja nuorten hyvinvointi, terveys, osallisuus ja luottamus tulevaisuuteen. Lapsuus ja nuoruus ovat ainutlaatuisia ja palauttamaton elämänvaihe. Lasten ja nuorten kokemus omasta merkityksellisyydestään, osallisuudestaan ja vaikuttamisen mahdollisuuksistaan sekä turvallisuudestaan vahvistaa heidän kykyään selviytyä elämän muutoksista ja vastoinkäymisistä.

Lasten hyvinvoinnin edistäminen ja oikeuksien toteuttaminen muodostaa perustan lapsia koskevalle päätöksenteolle. Perus- ja ihmisoikeudet turvaavat jokaiselle lapselle oikeuden turvalliseen kasvuun, kuulluksi tulemiseen ja tarvittavaan tukeen. Lapsille erityisen merkittävä on YK:n lapsen oikeuksien sopimus, jonka periaatteiden tulee ohjata lapsiin ja lapsiperheisiin vaikuttavaa päätöksentekoa. Sopimuksen keskeiset periaatteet – lapsen edun ensisijaisuus, syrjimättömyys, oikeus elämään ja kehittymiseen sekä oikeus tulla kuulluksi – muodostavat perustan lapsiin vaikuttavalle toiminnalle.

Lapsen etu on asetettava ensisijaiseksi harkintaperusteeksi kaikessa lapsiin vaikuttavassa päätöksenteossa. Syrjimättömyys puolestaan edellyttää, että politiikkatoimet eivät lisää lasten välistä eriarvoisuutta, vaan kaventavat sitä. Jokaisella lapsella on oltava taustastaan riippumatta mahdollisuus kasvaa, oppia, osallistua ja rakentaa luottamusta tulevaisuuteensa. Lasten ja nuorten näkemykset on otettava huomioon heitä koskevassa päätöksenteossa. Osallisuus ei voi rajoittua näennäiseen kuulemiseen, vaan lasten ja nuorten mielipiteiden tulee näkyä konkreettisesti valmistelussa ja päätöksissä. Kun lapset ja nuoret kokevat tulevansa kuulluksi ja voivansa vaikuttaa, vahvistuu samalla heidän luottamuksensa tulevaisuuteen.

Päätöksenteon tulee perustua monipuoliseen ja luotettavaan tietoon. Tähän kuuluu tutkimustieto, tilasto- ja indikaattoritieto sekä lasten ja nuorten, vanhempien ja ammattilaisten kokemustieto. Näiden tietolähteiden systemaattinen hyödyntäminen sekä tietovarantojen kehittäminen mahdollistavat sen, että päätöksenteko perustuu mahdollisimman vahvaan tietopohjaan ja tukee lasten ja nuorten hyvinvointia.

- Huolehditaan yhteiskunnan ekologisesta, sosiaalisesta ja taloudellisesta kestävydestä ymmärtäen, että ekologinen ja sosiaalinen kestävyys ovat perustana taloudelliselle kestävyydelle. Jätetään Suomi nykyisille ja tuleville lapsisukupolville paremmassa kunnossa kuin sen itse saimme.

2

Lapsivaikutukset huomioidaan kaikessa lapsiin vaikuttavassa päätöksenteossa

Julkisella vallalla – valtiolla, kunnilla ja hyvinvointialueilla – on velvollisuus kunnioittaa, suojella ja toteuttaa perus- ja ihmisoikeuksia. Lasten kannalta keskeisin ihmisoikeussopimus on YK:n lapsen oikeuksien sopimus, mutta myös muut ihmisoikeussopimukset ja perustuslaissa turvatut perusoikeudet takaavat lapsille ja nuorille tärkeitä oikeuksia.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti lapsen etu on asetettava ensisijaiseksi kaikissa lapsia koskevissa toimissa. Lapsen edun ensisijaisuus tulee näkyä lainsäädännössä ja päätöksenteossa. Lapsivaikutusten arviointi on keskeinen väline lasten etujen selvittämisessä, ja siinä on hyödynnettävä myös lasten ja nuorten kokemuksia ja näkemyksiä.

Lapsiin, nuoriin ja lapsiperheisiin kohdistuvat vaikutukset on arvioitava hallituksen esityksissä, valtion talousarviossa ja valtion keskushallinnossa sekä kuntien ja hyvinvointialueiden päätöksenteossa. Lapsibudjetointi on vakiinnutettava osaksi julkisen talouden suunnittelua, jotta talouspäätösten vaikutukset lapsiin ovat näkyviä jo ennen päätöksentekoa, erityisen tärkeää tämä on haavoittuvassa asemassa olevien lasten kohdalla.

- Kirjataan lapsen edun ensisijaisuus perustuslakiin (6 §:n 3 momentti): Kaikissa lapsia koskevissa toimissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.
- Kirjataan lapsen edun ensisijaisuus myös muuhun lasten kannalta keskeiseen lainsäädäntöön, johon sitä ei ole vielä kirjattu, kuten terveydenhuoltolakiin, liikuntalakiin ja alueidenkäyttölakiin.
- Varmistetaan, että lapsivaikutusten arviointi on systemaattista valtioneuvoston ja muun keskushallinnon toiminnassa ja että arviointien tulokset otetaan huomioon päätöksenteossa.
- Edistetään lapsivaikutusten arviointia myös kuntien ja hyvinvointialueiden päätöksenteossa.

3

Kansallisen lapsistrategian toimeenpanoa vahvistetaan ja perustetaan lapsipolitiikan arviointineuvosto

Parlamentaarisesti valmisteltu ja vuonna 2021 julkaistu kansallinen lapsistrategia on kaikkien eduskuntapuolueiden yhteinen yli vaalikausien ulottuva sitoumus lapsen oikeuksien edistämiseen. Lapsistrategia tarjoaa valtioneuvostolle pysyvän poikkihallinnollisen rakenteen, jonka avulla voidaan vahvistaa lasten hyvinvointia ja oikeuksien toteutumista. Se on samalla keskeinen toimija eurooppalaisen lapsitakuun kansallisessa koordinoinnissa. Lapsistrategian toimeenpanon riittävät resurssit on varmistettava myös seuraavalla hallituskaudella.

MLL kannattaa lapsiasiavaltuutetun ehdottamaa riippumattoman lapsipolitiikan arviointineuvoston perustamista. Arviointineuvoston tehtävänä olisi arvioida lapsipolitiikan tavoitteiden tarkoituksenmukaisuutta, niiden toteutumista sekä käytettyjen keinojen vaikuttavuutta lasten aseman, hyvinvoinnin ja oikeuksien näkökulmasta. Kansallinen lapsistrategia ja arviointineuvosto täydentäisivät toisiaan. Lapsistrategia toimii valtioneuvoston sisäisenä koordinaattorakenteena, kun taas arviointineuvosto varmistaisi riippumattoman ja asiantuntevan lapsipolitiikan arvioinnin.

- Vahvistetaan kansallisen lapsistrategian roolia lapsipolitiikan koordinaatiossa valtioneuvostossa
- Perustetaan riippumaton lapsipolitiikan arviointineuvosto lapsiasiavaltuutetun toimiston yhteyteen.

4

Julkisen talouden sopeutustoimissa arvioidaan ja huomioidaan vaikutukset lasten hyvinvointiin ja oikeuksien toteutumiseen

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointiin kohdistuu useita samanaikaisia haasteita, kuten syntyvyyden lasku, lapsiperheköyhyyden ja eriarvoisuuden kasvu, yleistyneet mielenterveyden ja oppimisen haasteet sekä palvelujen riittämättömyys. Nämä kehityskulut heikentävät lasten hyvinvointia ja voivat pitkällä aikavälillä vaarantaa myös Suomen sosiaalisen ja taloudellisen kestävyuden.

”YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti lapsen etu on asetettava ensisijaiseksi kaikissa lapsia koskevissa toimissa.”

Viime vuosina tehdyt leikkaukset lapsiperheiden sosiaaliturvaan ja palveluihin ovat lisänneet lasten eriarvoisuutta ja kohdistuneet erityisesti heikossa asemassa oleviin lapsiin ja nuoriin. YK:n lapsen oikeuksien komitea on korostanut, että tällaisia toimia tulisi välttää, koska ne vaarantavat haavoittuvassa asemassa olevien lasten oikeuksien toteutumisen.

Julkisen talouden sopeutustoimet eivät saa johtaa päätöksiin, jotka heikentävät lasten ja nuorten hyvinvointia tai lisäävät syrjäytymisriskiä. Lyhytnäköiset säästöt voivat kasvattaa myöhempiä kustannuksia muun muassa lastensuojelussa ja erikoissairaanhoidossa.

Vaalikaudella 2027–2031 Suomella on mittava julkisen talouden sopeutustarve. Sopeutuksia valmisteltaessa on noudatettava YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen veloitetta asettaa lapsen etu ensisijaiseksi lapsiin vaikuttavissa päätöksissä. Talouspäästösten vaikutukset lapsiin on arvioitava huolellisesti, ja erityisesti on varmistettava, etteivät heikennykset kohdistu lapsiin eikä varsinkaan haavoittuvimmassa asemassa oleviin lapsiin. On muistettava, että lasten ja nuorten hyvinvointiin panostaminen on välttämätöntä, sillä lapsuudessa ja nuoruudessa rakentuvat hyvinvoinnin, terveyden, oppimisen ja osallisuuden perusta, joka vaikuttaa koko yhteiskunnan tulevaisuuteen.

- **Lapsivaikutukset arvioidaan ja huomioidaan kaikkien julkisen talouden sopeutustoimien osalta, joilla voi olla vaikutuksia lapsiin.**
- **Huomioidaan päätöksenteossa, että lapsen edun ensisijaisuus koskee myös julkisen talouden sopeutustoimia koskevaa päätöksentekoa. Varmistetaan, että lapset ja erityisesti haavoittuvassa asemassa olevat lapset ovat sopeutustoimissa viimesijaisia kohteita.**

5

Varhaiskasvatukseen, koulutukseen ja harrastuksiin investoidaan lasten ja nuorten oppimisen ja osallisuuden perustana

Varhaiskasvatus, koulutus ja mahdollisuus harrastaa ovat perustana lasten ja nuorten oppimiselle, osallisuudelle ja aktiiviselle toimijuudelle. Suomessa oppimistulokset ovat viime vuosina eriytyneet ja koulutuksellinen tasa-arvo heikentynyt. Sosioekonomisen taustan vaikutus oppimistuloksiin on kasvanut, ja tyttöjen ja poikien väliset osaamiserot ovat OECD-maiden suurimpia. Lasten ja nuorten lukeminen on vähentynyt ja lukuinto heikentynyt.

Riittämättömät resurssit heikentävät erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten mahdollisuuksia saada tarvitsemaansa tukea. Oppimisen tuen järjestelmä on monin paikoin kuormittunut, ja erityisopet-

tajien sekä opiskeluhoillon psykologien ja kuraattorien riittämätön mitoitus vaikeuttaa varhaisen tuen toteutumista. Myös varhaiskasvatuksen henkilöstöpula heikentää toiminnan laatua ja lasten tarvitsemaa pysyvyyttä. Varhaiskasvatusta ja esiopetusta tulisi kehittää kokonaisuutena ja keskittää varhaiskasvatusta ja esiopetusta koskevat säännökset uuteen varhaiskasvatus- ja esiopetuslakiin.

Jokaiselle lapselle ja nuorelle on turvattava yhdenvertaiset mahdollisuudet oppia ja voida hyvin vahvistamalla varhaiskasvatuksen sekä esi-, perus- ja toisen asteen koulutuksen perusrahoitusta pitkäjänteisesti. Riittävät resurssit mahdollistavat pysyvän ja osaavan henkilöstön, hallittavat ryhmäkoot sekä toimivan oppimisen tuen ja opiskeluhoillon. Kouluilla ja oppilaitoksilla tulee olla edellytykset tarjota tukea oikea-aikaisesti, mukaan lukien riittävä määrä erityisopettajia, koulunkäynninohjaajia sekä opiskeluhoiltopalveluja. Kiusaamisen ja yksinäisyyden ehkäisy edellyttää pitkäjänteistä toimintaa. Varhaiskasvatus ja koulu ovat myös keskeisiä kotoutumisen ympäristöjä, joissa rakentuvat kielitaito, oppimisen perusta sekä ystävyysuhteet.

Digitalisaatio ja tekoäly muuttavat lasten ja nuorten kasvuympäristöjä. Turvallisten ja eettisten käyttöympäristöjen ja riittävien digiturvaväiteiden varmistaminen on haaste. Teknologian tulee tukea oppimista ja osallisuutta sekä suojella lasten ja nuorten hyvinvointia ja oikeuksia. Lasten ja nuorten osallistuminen digiratkaisujen suunnitteluun on tärkeää, jotta teknologioita kehitetään heidän tarpeitaan ja oikeuksiaan kunnioittaen. Mediakasvatuksen lisäksi on tärkeä vahvistaa tunne- ja vuorovaikutuskasvatusta, oikeuskasvatusta (sisältäen ihmisoikeuskasvatus ja tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskasvatus) sekä seksuaalikasvatusta. Järjestöillä ja niiden toiminnalla, kuten MLL:n tukioppilastoiminnalla, on tärkeä rooli koulujen työn ja oppilaiden hyvinvoinnin tuessa.

Lasten ja nuorten oikeus mielekkääseen vapaa-aikaan ja harrastuksiin on turvattava. Harrastukset, nuorisotyö sekä kulttuuri- ja liikuntapalvelut vahvistavat hyvinvointia, ehkäisevät yksinäisyyttä ja syrjäytymistä sekä tukevat kotoutumista. Kaikilla lapsilla ja nuorilla tulee olla mahdollisuus harrastaa perheen tuloista, asuinpaikasta tai toimintakyvystä riippumatta. Monella alakoululaisella lapsella haasteena ovat yksinäiset iltapäivät, mikä kuuluu myös MLL:n Lasten ja nuorten puhelimeen tulevissa yhteydenotoissa. Koululaisten iltapäivätoimintaa tulisikin laajentaa 3.-4.-luokkalaisille.

Nuorisotyö, kirjastot, kulttuuripalvelut, liikunta- ja seuratoiminta sekä taiteen perusopetus tarjoavat lapsille ja nuorille turvallisia yhteisöjä, tiloja ja mahdollisuuksia oppia ja kasvaa. Kansalaisjärjestöillä on keskeinen rooli harrastus- ja vapaa-ajantoiminnassa sekä matalan kynnyksen tuen tarjoamisessa. Tämän vuoksi niiden toiminnan pitkäjänteinen rahoitus ja kumppanuus julkisen sektorin kanssa on turvattava.

- Turvataan riittävät resurssit varhaiskasvatuksessa sekä esi-, perus- ja toisen asteen koulutuksessa koskien opetusta ja oppimisen tukea sekä lapsen tukea (varhaiskasvatuksessa) ja opiskeluhoitoa (koulutuksessa).
- Yhdistetään varhaiskasvatusta ja esiopetusta koskevat säännökset uuteen varhaiskasvatus- ja esiopetuslakiin.
- Uudistetaan perusopetuslain tavoitesäännös (3 §) niin, että se vastaa lapsen oikeuksien sopimuksen lapsen koulutuksen päämääriä koskevan artiklan (29) säännöksiä (vrt. varhaiskasvatuslain 3 §).
- Käynnistetään perusopetuslain kokonaisuudistus. Toteutetaan uudistus tutkimustietoon perustuen.
- Vahvistetaan kiusaamisen ja yksinäisyyden ehkäisyä ja johdetaan työtä kansallisesti sisältäen henkilöstön koulutuksen, koulujen tuen, seurannan ja arvioinnin. Varmistetaan, että kaikilla kouluilla ja oppilaitoksilla on käytössä vaikuttavia kiusaamisen ja yksinäisyyden ehkäisyn toimintamalleja. Varmistetaan tukioppilastoiminnan jatkuvuus kouluissa.
- Edistetään kaikilla kouluasteilla lasten ja nuorten lukemista ja lukuintoa.
- Varmistetaan lapsille ja nuorille ikä- ja kehitystasoinen ja riittävä tunne- ja vuorovaikutus-, mediakasvatus, oikeuskasvatus (sisältäen ihmisoikeus- ja demokratiakasvatuksen) ja seksuaalikasvatus sekä opettajien täydennyskoulutus niissä.
- Ulotetaan koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta 3.–4.-luokkalaisiin lasten yksinäisyyden ja hyvinvoinnin sekä perheiden arjen sujuvuuden vahvistamiseksi
- Turvataan harrastamisen Suomen mallin rahoitus
- Turvataan lasten ja nuorten maksuton tai kohtuuhintainen harrastaminen vahvistamalla liikunta- ja seuratoiminnan edellytyksiä, kirjastojen ja lastenkulttuurin rahoitusta sekä taiteen perusopetuksen saavutettavuutta.

- Turvataan kuntien nuorisotyön perusrahoitus, mukaan lukien nuorisotilat, koulunuorisotyö, etsivä nuorisotyö ja digitaalinen nuorisotyö.
- Tunnistetaan järjestöjen rooli lasten ja nuorten harrastuksissa, vertaistoiminnassa ja matalan kynnyksen tuessa ja turvataan järjestöjen toimintaedellytykset pitkäjänteisellä rahoituksella, kumppanuussopimuksilla ja toimintaan soveltuvilla tiloilla.

6

Lapsiperheille turvataan vaikuttava varhainen matalan kynnyksen tuki

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointi edellyttää palveluja, jotka tarjoavat apua ennakoivasti ja helposti saavutettavasti. Kun perheet saavat tukea varhaisessa vaiheessa, ongelmat eivät pääse vaikeutumaan eikä perhe jää yksin palvelujärjestelmän keskelle. Varhainen tuki on inhimillisesti vaikuttavaa ja taloudellisesti kestävä. Se vähentää korjaavien ja raskaiden palvelujen tarvetta sekä vahvistaa lasten ja nuorten mahdollisuuksia kasvaa ja kehittyä suotuisasti.

Palvelujen painopiste on käännettävä kohti ennaltaehkäisyä, matalan kynnyksen palveluja ja varhaista tukea sekä palvelujen tutkimusperustaista kehittämistä. Lastensuojelun erityisosaaminen on turvattava, eikä avoimuuden siirtoa sosiaalihuoltolakiin pidä tehdä. Siirto heikentäisi lasten ja perheiden tuen saantia ja johtaisi sijaishuollon tarpeen kasvuun ja kustannusten kasvuun.

Varhaisen tuen keskeinen rakenne on perhekeskusverkosto. Se kokoaa yhteen hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveyspalvelut, kuntien varhaiskasvatuksen ja koulutuksen palvelut sekä järjestöjen ja seurakuntien tarjoaman tuen, joita ovat muun muassa avoimet kohtaamispaikat ja vertaistoiminta. Monialainen ja moniammatillinen yhteistyö helpottaa avun saamista, parantaa palvelujen jatkuvuutta ja vahvistaa niiden vaikuttavuutta.

Lasten, nuorten ja lapsiperheiden peruspalvelut kannattaa toteuttaa moniammatillisissa omatiimeissä, jolla vahvistetaan varhaista tukea ja hoitoa sekä neuvontaa. Tarvitaan koko lapsuusiän kattava, 0–17-vuotiaille ja heidän perheilleen suunnattu palvelukokonaisuus, jossa neuvonta, tuki ja myös hoito ovat helposti peruspalveluna saatavilla. Perhekeskuksiin tarvitaan perhevastaanottoja, joissa lapset ja nuoret saavat perustason perhekeskuslääkärin terveystalveluja silloin kun neuvolan tai koulun tukitoimet eivät riitä. Perhekeskusvastaanotot tulee järjestää aidoiksi moniammatillisiksi lasten, nuorten ja heidän vanhempiensa sotevastaanotoiksi. Tämä on tärkeää myös lasten ja nuorten lisääntyneiden mielenterveyshaasteiden vuoksi. Kun mielenterveysosaamista vahvistetaan peruspalveluissa ja tuodaan arjen ympäristöihin – kuten varhaiskasvatukseen, kouluihin ja perhekeskuksiin – voidaan ehkäistä ongelmien kärjistymistä ja vähentää erikoistuneiden palvelujen tarvetta ja kustannuksia.

Varhaista tukea täydentävät järjestöjen tarjoama keskusteluapu, vertaistuki, kohtaamispaikat ja tukihenkilötoiminta. Yhteistyö julkisten palvelujen ja järjestöjen välillä on keskeistä myös ehkäisevän lastensuojelun vahvistamisessa. Vanhemmille ja lasten kanssa työskenteleville ammatillisille on tarjottava tukea mediakasvatukseen, jotta he voivat ohjata lapsia turvalliseen ja tasapainoiseen digilaitteiden ja median käyttöön.

- Toteutetaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelut ja tuki perhekeskusverkostomaisesti koko maan alueella. Kehitetään palveluja tutkimusperustaisesti.
- Perustetaan sotekeskusten yhteyteen perhekeskukset, jotka tarjoavat lapsille, nuorille ja vanhemmille terveydenhuollon ja sosiaalihuollon peruspalvelut sekä tarpeen mukaan myös erityispalveluja.
- Toteutetaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden perustason sote-palvelut moniammatillisesti omatiimimallilla, joka mahdollistaa varhaisen tuen, neuvonnan ja hoidon joustavan toteutuksen.
- Vahvistetaan lasten ja nuorten mielenterveyden tukea tuomalla erityisosaamista peruspalveluihin, lyhentämällä hoitoon pääsyä ja vahvistamalla intensiivisiä avohoidon palveluja sekä palvelujen jatkuvuutta.
- Kodin ulkopuolisia sijoituksia ehkäistään vahvistamalla varhaista tukea ja matalan kynnyksen palveluja sekä lisäämällä intensiivistä lastensuojelun avohuoltoa.

7 Tuetaan kansalaisjärjestöjen toimintaedellytyksiä ja kumppanuutta julkisen sektorin kanssa

Kansalaisjärjestöt ovat suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan keskeinen tukipilari ja tärkeä osa demokraattista yhteiskuntaa. Ne tarjoavat ennaltaehkäisevää tukea, vapaaehtoistoimintaa ja palveluja, joita julkinen sektori ei yksin pysty tuottamaan. Järjestöjen työ vahvistaa ihmisten hyvinvointia, terveyttä, osallisuutta, luottamusta sekä yhteiskunnan kriisinkestävyyttä.

Järjestöjen matalan kynnyksen toiminta, kuten avoimet kohtaamispaikat, tarjoaa perheille varhaista tukea ja ohjaa tarvittaessa muiden palvelujen piiriin. Tutkimusten mukaan

tällainen toiminta vahvistaa hyvinvointia ja ehkäisee ongelmien kärjistymistä. Jotta perheiden varhainen tuki toteutuu, on järjestöjen toimintaedellytykset turvattava ja niiden rooli tunnistettava osana palvelukokonaisuutta ja perhekeskusverkoston kumppaneina.

Lapsi-, nuoriso- ja perhejärjestöillä on tärkeä rooli lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin, terveyden ja osallisuuden edistämässä sekä julkisen vallan toimijoiden kumppanina. Esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliitto (MLL) on merkittävä ennaltaehkäisevän työn ja matalan kynnyksen palvelujen toteuttaja valtakunnallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. MLL tarjoaa valtakunnallisesti matalan kynnyksen tukea muun muassa lasten ja nuorten puhelimen (116 111) ja chatin, Nuortennetin, vanhempainpuhelimien ja -netin, yli 500 avoimen kohtaamispaikan, perheiden tukihenkilötoiminnan sekä lähes kaikki Suomen yläkoulut tavoittavan tukioppilastoiminnan kautta. Toiminnan perustana on laaja paikallinen vapaaehtoistoiminta, jota keskusjärjestö ja piirijärjestöt organisoivat ja tukevat.

Kuluvalla hallituskaudella sosiaali- ja terveysjärjestöjen valtionavustuksia on leikattu noin puolella vuoden 2024 tasosta. STEA-avustukset olivat 384 miljoonaa euroa vuonna 2024, noin 274 miljoonaa euroa vuonna 2026 ja tämänhetkisen arvion mukaan noin 190 miljoonaa euroa vuonna 2027. Hyvinvointialueiden rahoitus vuonna 2026 on noin 27,1 miljardia euroa. Jos sosiaali- ja terveysjärjestöjen valtionavustukset vastaisivat yhtä prosenttia hyvinvointialueiden rahoituksesta, se merkitsisi noin 270 miljoonaa euroa vuodessa.

- Turvataan sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaedellytykset pitkäjänteisellä tavalla esimerkiksi niin, että sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen myönnettävät valtionavustukset vastaavat yhtä prosenttia hyvinvointialueiden kokonaisrahoituksesta.
- Varmistetaan, että valtionavustusjärjestelmä perustuu edelleen ihmisten tarpeisiin, toiminnan tuloksellisuuteen ja aikaansaatuihin vaikutuksiin.

”Kansalaisjärjestöt ovat suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan tukipilari”

Suomessa syntyvyyden lasku on osin seurausta epävarmuudesta, joka liittyy työmarkkinoiden epätyypillisiin työsuhteisiin, raskaus- ja perhevapaasyrjintään ja toimeentulon epävarmuuteen. Työelämän ja perhe-elämän yhteensovittamisen parantaminen on näin ollen myös konkreettinen väestöpoliittinen toimi.

Vanhempainpäivärahojen kesto ja taso jäävät Suomessa kansainvälisesti verrattuna jälkeen, ja mahdollisuudet joustavaan, lyhennettyyn työaikaan ovat edelleen rajalliset. Tukijärjestelmien tulee huomioida paremmin perheiden monimuotoisuus, kuten yksinhuoltajat, vuoroasuvien lasten perheet sekä perheet, joissa lapsella tai vanhemmalla on toimintakykyä heikentävä vamma.

Vanhempainrahan kestoja tulee pidentää ja vanhempainpäivärahojen tasoa korottaa. Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea on moittinut Suomea liian matalasta vähimmäisturvan tasosta, mikä koskee myös vähimmäismäärisiä vanhempainpäivärahoja. Myös ansiosidonnainen vanhempainpäiväraha on Suomessa matalampi kuin monissa verrokkimaissa. Esimerkiksi Norjassa ja Virossa korvaustaso on 100 prosenttia palkasta.

Vanhempien mahdollisuuksia lyhentää työaikaa tulee parantaa laajentamalla oikeutta joustavaan hoitorahaan. Vanhempainvapaan pidennys ja joustavat työaikatratkaisu tukevat lapsen psykososiaalista kehitystä ja vahvistavat perheen arjen sujuvuutta. Lisäksi laadukas varhaiskasvatus sekä koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta ovat keskeisiä työn ja perheen yhteensovittamisen mahdollistajia.

Raskaus- ja perhevapaasyrjintä on Suomessa edelleen yleistä. Se heikentää naisten asemaa työmarkkinoilla, pienentää perheiden taloudellista turvaa ja vaikuttaa negatiivisesti syntyvyyteen. Syrjinnän ehkäiseminen edellyttää sekä lainsäädäntöä että työnantajien toimintatapojen uudistamista.

- Pidentetään oikeutta vanhempainrahaan (tällä hetkellä oikeus on 160+160 päivärahopäivää eli noin 12,8 kk). Ensimmäisessä vaiheessa pidennetään vanhempainrahakautta 15 + 15 päivällä (molemmille vanhemmille 15 päivän kiintiö). Ylivaalikautisena tavoitteena on, että oikeus vanhempainrahaan pidennetään 18 kuukauteen (6+6+6-mallilla).
- Korotetaan vanhempainrahojen vähimmäistasoa ja ansiosidonnaisten päivärahojen korvaustasoa.
- Laajennetaan oikeutta joustavaan hoitorahaan kaikkiin alle kouluikäisten lasten vanhempiin sekä perusopetuksen ensimmäisen ja toisen vuosiluokan vanhempiin.
- Varmistetaan valvonta ja seuraamukset raskaus- ja perhevapaasyrjinnän ehkäisemiseksi.
- Kannustetaan työpaikkoja perhemyönteisiin käytäntöihin, kuten joustaviin työaikoihin, etätömahdollisuuksiin ja tasa-arvoiseen urakehitykseen.

Sosiaaliturvaan tehdyt mittavat leikkaukset, kasvanut työttömyys ja nousseet elinkustannukset ovat merkittävästi lisänneet ja syventäneet lapsiperheköyhyyttä. Vuonna 2024 pienituloisissa kotitalouksissa eli 137 400 lasta (13,8 % kaikista lapsista), kun vuotta aiemmin määrä oli 123 128 lasta (12,2 %). THL ja STM arvioivat, että tehdyt sosiaaliturvaleikkaukset pudottavat 31 000 lasta pienituloisuusrajan alle.

YK:n lapsen oikeuksien komitea suositteli (2023) Suomea välttämään sosiaaliturvaleikkauksia, jotka kohdistuvat köyhyyden ja syrjäytymisen riskissä oleviin lapsiin, sekä vahvistamaan toimia, joilla taataan kaikille lapsille riittävä elintaso. Suomi ei ole toiminut suositusten mukaisesti. Leikkaukset ovat kohdentuneet erityisesti niihin perheisiin, jotka ovat jo ennestään haavoittuvassa asemassa. Työttömyysturvan ja asumistuen heikennykset ovat vaikeuttaneet merkittävästi työttömien perheiden ja yksinhuoltajaperheiden toimeentuloa.

Vaikka vanhempien työllisyysaste on Suomessa keskimäärin korkeampi kuin lapsettomilla aikuisilla, kasvanut työttömyys näkyy myös monissa lapsiperheissä. Suomessa on EU-maiden korkein työttömyys, ja yhä useammalla lapsiperheellä tulot eivät riitä kattamaan arjen välttämättömiä menoja. Tutkimuksen mukaan köyhyyttä vähentävät tehokkaimmin universaalit etuusjärjestelmät, joita täydennetään kohdennetuilla tuilla. Lapsiperheiden osalta tämä tarkoittaa sitä, että sekä universaalien että kohdennettujen etuuksien tasosta ja riittävydestä on huolehdittava. Lasten tarpeet tulee huomioida nykyistä selkeämmin sosiaaliturvan kokonaisuudessa, jotta köyhyyden periytyminen voidaan ehkäistä ja jokaiselle lapselle taata mahdollisuus turvalliseen ja hyvään arkeen.

- Palautetaan työttömyysturvaan lapsikorotukset ja sisällytetään yleistukeen lapsikorotus.
- Palautetaan suojaosat työttömyysturvaan ja asumistukeen.
- Sidotaan lapsilisiä indeksiin ja säilytetään sen universalisuus. Jos lapsilisiä päätetään muuttaa veronalaiseksi tuloksi, tehdään siihen verotuen poistamista vastaava korotus
- Parannetaan yhden vanhemman perheiden sosiaaliturvaa ja huomioidaan vuoroasuvien lasten perheet sosiaaliturvassa. Keinoina voivat olla esimerkiksi lapsilisen yksinhuoltajakorotuksen ja elatustuen nosto sekä vuoroasuvien lasten perheille vuoroasumislisiä lapsilisiä.
- Lisätään valtion takaamaa asuntotuotantoa ja huomioidaan lapset paremmin asumistuessa tarkastelemalla uudelleen asumistukeen tehtyjä leikkauksia.
- Parannetaan tietoisuutta palvelujen asiakasmaksuvapauksista ja -alennuksista sekä lisätään maksuvapautusten ja -alennusten toimeenpanoa.

10 Ehkäistään väkivaltaa, tapaturmia ja päihteidenkäyttöä

Jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen ja väkivallattomaan lapsuuteen. Väkivallan torjuminen edellyttää osaamista, toimivia palveluja ja pitkäjänteistä kansallista ohjausta. Myös lasten ja nuorten tapaturmien ehkäisyä voidaan tehdä paljon. Jotta lähisuuhdeväkivaltaa voidaan ehkäistä, puuttua siihen ja antaa apua, on varmistettava matalan kynnyksen neuvonta, toimivat palvelupolut ja viranomaisyhteistyö. Turvakotien rahoitus ja kapasiteetti on turvattava.

Kansalliset ohjelmat, kuten Väkivallaton lapsuus -toimenpideohjelma, Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma, Turvallisesti kaiken ikää – Koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisyn ohjelma sekä Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma, on resursoitava. Tietoon perustuva johtaminen ja seuranta on varmistettava. On tärkeä turvata monialainen julkisen sektorin, järjestöjen, tutkijoiden ja muiden toimijoiden yhteistyö kansallisten strategioiden, ohjelmien ja toimenpidesuunnitelmien toimeenpanossa sekä edelleen tiivistää yhteistä työtä yhdessä asetettujen tavoitteiden ja toimien kautta.

Ehkäisevä päihdetyö, vastuullinen päihdepolitiikka ja toimivat päihdepalvelut tukevat lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia ja terveyttä. Päihteiden käytön ehkäisyä toteutetaan varhaiskasvatuksessa, koulussa, opiskelu- huollossa, nuorisotyössä, perhekeskuksissa ja digitaalisissa ympäristöissä. Lainsäädäntö, verotus ja päihteiden saatavuuden rajoitukset yhdistetään matalan kynnyksen tuki- ja hoitopalveluihin. Ammattilaisten osaamista vahvistetaan päihderiskien tunnistamisessa ja perheiden tukemisessa. Kansalliset ohjelmat ja seurantajärjestelmät ohjaavat resurssien kohdentamista.

Lasten ja nuorten hyvinvointi on turvattava myös digitaalisessa ympäristössä. Kansallinen yhteistyö ja monialainen osaaminen tukevat lapsen oikeuksia kunnioittavia, turvallisia ja suosituksia huomioivia viestintäalustoja, joissa he voivat olla yhteydessä toisiinsa ilman kaupallista painetta, algoritmeja tai datankeruuta.

- Resursoidaan Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä, Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma sekä Turvallisesti kaiken ikää – koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäisyn ohjelma sekä tuetaan asetettujen kansallisten tavoitteiden toimeenpanoa, kuten lapsiin kohdistuvan väkivallan tietopohjan vahvistamista, nuorten mielenterveyden ja turvataitojen tukea eri arjen toimintaympäristöissä mukaan lukien digitaaliset ympäristöt, kansallisen seksuaalikasvatusohjelman laatiminen ja liikenneonnettomuuksien ja myrkytysten ehkäisyä.
- Varmistetaan ammattilaisten resurssit ja osaaminen väkivallan ja päihderiskien tunnistamisessa, puheeksi ottamisessa sekä hoitopoluissa.
- Vahvistetaan lähisuuhdeväkivallan ehkäisyä, palvelupolkuja ja viranomaisyhteistyötä.
- Tunnistetaan järjestöjen rooli ja tuetaan järjestöjen toimintaedellytyksiä ehkäisevässä työssä, matalan kynnyksen tuessa (auttavat puhelimet ja digipalvelut, vertaistuki ja kohtaamispaikat sekä erityispalvelut, kuten kriisiyö ja turvakodit).
- Vakiinnutetaan lasten ja nuorten väkivaltakokemusten seuranta ja tiedonkeruu, ja hyödynnetään tuloksia päätöksenteossa.
- Resursoidaan ehkäisevän päihdetyön ohjelman toimeenpano ja varmistetaan tutkimustietoon perustuva päihdepolitiikka.
- Ehkäistään nuorten päihteiden käyttöä ja huumekuolemia, ja kohdennetaan resurssit tutkimustietoon perustuen ehkäiseviin toimiin, neuvontaan ja hoitoon.

Suomen tulevaisuus rakentuu lasten ja nuorten hyvinvoinnille. Kun lasten, nuorten ja lapsiperheiden tuki, laadukkaat palvelut ja yhdenvertaiset mahdollisuudet turvataan, vahvistamme koko yhteiskunnan kestävyttä ja elinvoimaa.

MLL kutsuu kaikkia puolueita ja kansanedustajaehdokkaita sitoutumaan pitkäjänteisiin ratkaisuihin, jotka varmistavat jokaiselle lapselle ja nuorelle hyvän arjen ja toivon tulevasta.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton ”Kymmenen askelta lapsi-, nuoriso- ja perheystävälliseen Suomeen eduskunta- ja hallituskautella 2027–2031” on hyväksytty liittohallituksessa 31.3.2026.

Tutustu MLL:n toimintaan

→ mll.fi

→ mll.fi/vuosikertomus2025